

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
40 (1997-1998)

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-18-4

001 3811

BRNO 1999

PD 4423

S 9990385

395

250, ✓

PŘEHLED VÝZKUMŮ 40 (1997-1998)

Vydává: Archeologický ústav AV ČR Brno
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: ps@isibrno.cz

Odpovědný redaktor: PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc

Redakce a příprava pro tisk: Mgr. Balázs Komoróczy, Ing. Petr Škrdla,
Richard Zatloukal

Na titulním listě: Mikulčice - sídliště na "Klášteřisku"

Tisk: BEKROS

Náklad: 350 ks

Publikace neprošla redakční ani jazykovou úpravou

© 1999 by the Authors

All rights reserved

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

PROSTĚJOV (okr. Prostějov)

Trávnícká ulice. Město - Středověk - 1. pol. 16. století. Záchranný výzkum.

V rámci liniových výkopů pro pokládku kabelů NN byly při rekognoskaci rýh zjištěny archeologické nálezy. Archeologické objekty se nachází v ZM 1 : 50 000 24 - 24 v bodě 178 mm od Z a 238 od J a na mapě 1 : 10 000 24 - 24 - 07 v linii bodů 407 mm od Z, 32 mm od J a 420 mm od a 28 mm od J. Podařilo se zdokumentovat a ovzorkovat vrstvy, které jsou pozitivně datované do 16. století. Důležitý je především soubor kachlů s vegetabilními, geometrickými i figurálními motivy.

Zdeněk Čížmář, ÚAPP Brno

Resumé:

Prostějov (Bez. Prostějov). Trávnícká Gasse. Mittelalter-Neuzeit (16. Jh.). Stadt. Rettungsgrabung.

PROSTĚJOV (okr. Prostějov)

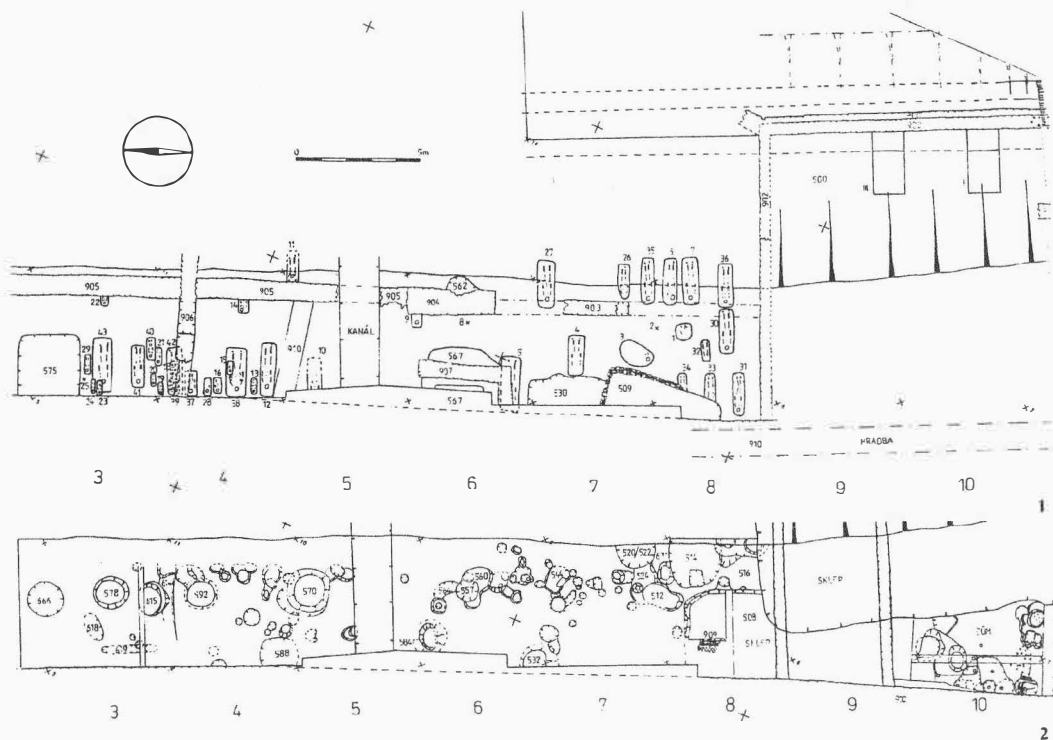
Hlaváčkovo nám./Šerhovní ulice - centrum města. Pozdněhradištní období (12./13. století), středověk (14.-1. polovina 15. století) - městská parcela, (konec 15. a poč. 16. století) - opevnění, (17.-18. století) - pohřebiště, (19.-20. století) - parcela domů. Plošný záchranný výzkum.

Úkolem výzkumu na Hlaváčkově nám./Šerhovní ulici byl dohled a záchranný archeologický výzkum při rekonstrukci budovy a dostavbě administrativně-obchodního objektu na sanované zástavbě Šerhovní ulice. Vlastní akce byla rozdělena, podle postupu prací, rámcově na dvě etapy. První byla realizovaná při rekonstrukci stávající budovy, v době od 29. 1. - 28. 5. 1998. Ve sklepních prostorech byla snižována podlaha o téměř 2 m. Druhá etapa byla zaměřena na archeologický dohled a v zápětí na plošný záchranný archeologický výzkum, který si vyžádalo množství zjištěných archeologických památek. Tato etapa trvala od 25. 8. - 30. 11. 1998.

Zkoumaná lokalita se nachází na mapě 1:50 000 24-24 v souřadnicích 167 mm od západní sekční čáry a 238 mm od jižní sekční čáry. Na ZM ČR v měřítku 1:10 000 je zkoumaná plocha vymezena body 355 mm od západu a 49 mm od jihu; 358 mm od západu a 49 mm od jihu; 359 mm od západu a 44 mm od jihu; 355 mm od západu a 44 mm od jihu. Při výzkumu byla učiněna důležitá pozorování, která doplnila dosavadní poznatky o složení půdního krytu v centru Prostějova. Základ tvoří výrazná šterková terasa na které se nachází výrazná sprašová vrstva. Ta tvoří v prostoru dnešního náměstí a jeho nejbližšího okolí mírné návrší. V prostoru archeologického výzkumu měla sprašová návěš mocnost až 2 m. Na ní se koncentruje jak pravěké osídlení, tak na něm byla založena v mlado- a pozdněhradištním období osada, která přerostla v jádro dnešního města. Od toku říčky Hloučely je centrum města, ke kterému prostor Hlaváčkova náměstí nesporně patří, vzdáleno cca 1 km.

Při záchranném archeologickém výzkumu v prostoru Hlaváčkova náměstí/Šerhovní ulice se podařilo prozkoumat 166 zahluobených objektů, ve kterých bylo identifikováno 233 vrstev. Ze 166 objektů pak bylo 43 kostrových hrobů. Mimo to se podařilo zdokumentovat na 10 zdí různého stáří.

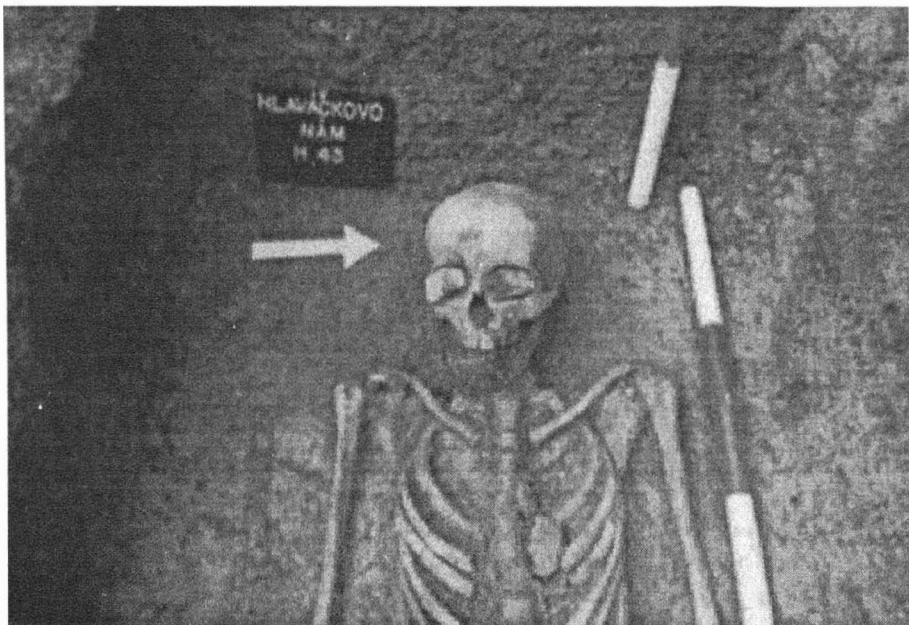
Nejstarší nálezy reprezentují dvě sídlištní jámy (514, 516 - viz. obr. 1:2). Ty se svým zásypem, umístěním mimo hranice parcely a nakonec i sporadickým archeologickým materiálem vyčlenily z mladších středověkých objektů. Pochází z nich keramika tzv. pozdněhradištní tradice, kterou lze klást na přelom 12./13. století a do první poloviny 13. století.

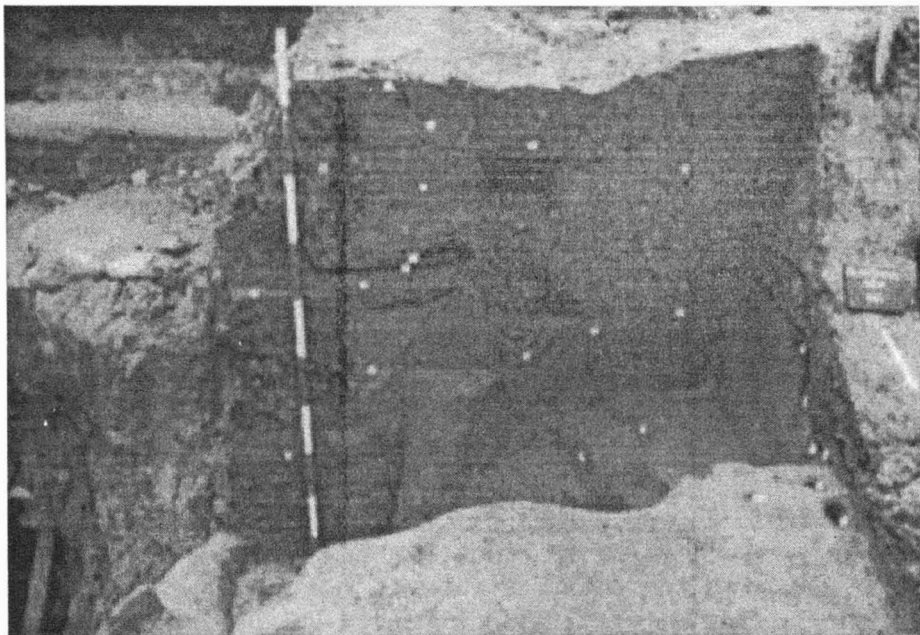
Obr. 1: Prostějov - Hlaváčkovo náměstí/Šerhovní ulice 1998. 1:1 Celkový plán výzkumu s recentními zásahy, pohřebištěm ze 17. a 18. století a průběhem městského opevnění (16. století). 1:2 Celkový plán výzkumu s objekty přelomu 12./13. století a objekty parcely středověkého domu z průběhu 14. a 1. třetiny 15. století.

Na počátku 14. století dochází v tomto prostoru k významné stavební aktivitě. Vzniká zde typický příklad středověké parcely s nadzemním dřevěným domem (obr. 2:2), sklepem a hospodářským zázemím (obr. 1:2). Parcela je ohraničena plotem. V nadzemním domě byly lokalizovány 2, spíše však 3 fáze a stejná situace byla zjištěna ve sklepě (rozměry zachované části 3,5x3,5x2,5 m), kde se vyskytly 3 úrovně podlah a výrazné požárové horizonty. Do tohoto období náleží i většina pozitivně datovaných objektů. Z nich pochází především výrazný soubor keramiky (hmce a džbány s náběhem na okruží, či prostým římsovitým okrajem, kahany, pokličky, zajímavý je zlomek mísy s písmem na rozšířeném okraji). Tyto skutečnosti korespondují s názorem, že se Prostějov v 1. polovině 14. století přetváří v městečko. Řada požárových horizontů, které lze datovat do poloviny 14. století může souviset s lokálními požáry, o kterých nemáme zprávy v písemných pramenech, nebo se může jednat i o důsledek markraběcích válek. Zajímavá je skutečnost, že se tato parcela středověkého domu 14. století nachází v prostoru před hradbami a že tedy Prostějov 14. století byl o něco větší, než prostor, který byl na konci 15. a počátku 16. století vymezen městským opevněním. Středověké objekty byly zachyceny ve sklepech stávající budovy a také při budování kabelovodu z Hlaváčkova náměstí na ul. Netušilovu, což rozšiřuje středověké sídelní aktivity tohoto období ještě o několik desítek metrů východním směrem.

Na počátku 15. století proběhla destrukce dřevěného domu (obr. 2:2). Zhruba o půl metru výše byl na jeho troskách a navážkách vybudován v identické dispozici další dům, který datujeme do 1. poloviny 15. století. V souboru keramiky se vyskytuje loštická keramika. V tomto období také dům zaniká a o dalších následných stavebních aktivitách již nemáme doklady. Zánik nejmladší fáze domu lze z největší pravděpodobnosti spojit s událostmi v období husitského hnutí.

1

2

Obr. 2: Prostějov - Hlaváčkovo náměstí/Šerhovní ulice 1998. 2:1 Detail hrobu 43 se zlomky keramiky na očních důlcích a ústech. Foto autor. 2:2 Celkový pohled na východní část jižního profilu nadzemního domu z průběhu 14. a 1. třetiny 15. století.

Neobnovení sídelních stavebních aktivit v tomto prostoru lze spojovat s výstavbou městského opevnění. To sevřelo bezprostřední okolí náměstí tak, že se tato parcela ocitla vně opevněné plochy. Již v letech 1438-1439 se započalo s opravou Olomoucké brány a výstavbou dřevěného opevnění. To bylo od roku 1495 do roku 1510 nahrazeno kamennou hradbou a příkopem (obr. 1:1). S výstavbou kamenného opevnění lze spojit zjištěné zdi 900, 900A - C. Ty prokazují navzájem nejen stejné znaky, ale jsou stavebně stejné s dnešními pozůstatky hradeb. Ve zdivu byly použity ojediněle jak gotické cihly, tak i starší gotické články. Ve zdech 900 jsme pravděpodobně odkryli a zdokumentovali část bývalé Olomoucké brány. První městský příkop, který byl předsazen 5 - 6 m před městskou hradbu a měl v

prostoru Olomoucké brány šířku 12 m a hloubku 5 - 5,5 m. Na jeho dně byly zasazeny nejméně tři řady dřevěných pilotů. Ty patrně podpíraly jednu z bočních částí Olomoucké brány. Katastrofu pro městské opevnění a jeho následný postupný úpadek znamenaly události 30-tileté války. Do tohoto období zániku brány lze klást kontext 131 v městském příkopu, kterou tvoří suť a velké množství cihel a střešní krytiny. Mladší zdi 902 snad mohou souviset s pokusem o opravu zničené brány, případně s výstavbou či přestavbou části brány k obytným účelům od 2. poloviny 17. století.

Část pohřebiště (43 kostrových hrobů) z průběhu 17. století a 18. století připisujeme pravděpodobně židovské komunitě Prostějova. Hroby byly orientovány ve směru V-Z a nacházely se až ve třech vrstvách nad sebou. Identifikován byl prostor v severní části parcely (obr. 2:2) vymezený pro pohřbívání dětí a novorozenců. Některé hroby se již částečně nacházely v částečně zasypané městském příkopu. Zajímavé jsou nálezy zlomků keramických nádob, které překrývaly oční jamky a ústa zemřelých (obr. 2:1), jako i 3 visací zámky rakví, nebo trojhrob matky se dvěma novorozenci. Písemných zpráv o vymezení prostoru před hradbami a městského příkopu, pro pohřbívání Židů je poměrně mnoho. Prostor před hradbou byl k tomuto účelu využíván téměř celý. Změnu přinesly až josefínské reformy 2. poloviny 18. století. Ty se odrazily v ukončení pohřbívání v prostoru před hradbami a v roce 1801 ve zřízení dnešního židovského hřbitova na Lidické ulici.

Záchranný archeologický výzkum v prostoru Hlaváčkova náměstí/Šerhovní ulice se stal jednou z nejvýraznějších akcí prováděnou v centru Prostějova. Poprvé máme informace o struktuře a vývoji středověké parcely, jakož i výstavbě městského opevnění a následném využití tohoto prostoru k pohřbívání.

Zdeněk Čížmář, ÚAPP Brno

Resumé:

Prostějov (Bez. Prostějov). Hlaváčkovo Platz-Šerhovní Gasse. Historischer Stadtkern. Jüngere Burgwallzeit, Mittelalter, Neuzeit. Stadt, Befestigung, Gräberfeld. Rettungsgrabung.

PROSTĚJOV - ČECHOVICE (okr. Prostějov)

Intravilán obce - pozemek Ing. Kochana - výstavba rodinného domu. Středověk (15.-16. století). Sídliště, vesnice. Plošný výzkum.

Na ploše budoucího rodinného domku v intravilánu Čechovic bylo registrováno osídlení z období vrcholného středověku (15. - 16. století). To je však přítomno ojedinělými střepy v prostoru velké deprese (bažiny) a lze je spojit s dnešními Čechovicemi. (Bližší informace o lokalitě v hesle Prostějov - Čechovice - doba železná).

Zdeněk Čížmář, ÚAPP Brno

Resumé:

Prostějov-Čechovice (Bez. Prostějov). Intravilan der Gemeinde. Hochmittelalter (15.-16. Jh.). Siedlung, Dorf. Rettungsgrabung.

PROSTĚJOV - DRŽOVICE (okr. Prostějov)

"U hřbitova". Doba mladohradištní - 10. století - sídliště. Plošný záchranný výzkum.

Závěr osídlení polykulturní lokality v Prostějově - Držovicích, v poloze "U hřbitova" spadá do mladohradištního období (10. století). Prozkoumáno bylo na 35 zahloubených objektů různého charakteru. Vyskytly se pravidelné jámy s vnitřní kůlovou konstrukcí (531,